

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

SPECIALUTGAVE / NR 23 / MARS 2010

Belgia

Tyskland

Liechtenstein

Sveits

Østerrike

Italia

TYSK I VERDEN

Kathrine Antonsen Vadøy

TYSK I VERDEN

FOKUS PÅ SPRÅK nr. 23/2010 er skrevet av Kathrine Antonsen Vadøy på oppdrag fra Fremmedspråksenteret. Hun har undervisningserfaring fra ungdomsskolen, nå er hun tysklektor ved Akademiet videregående skole. Heftet gir en oversikt over bruken av det tyske språket i verden og retter seg mot elever på ungdomsskole og i videregående opplæring, lærere, rådgivere og foreldre.

Redaktør for denne spesialutgaven er Johanne Ostad.

Fremmedspråksenteret takker følgende personer for faglige innspill:

Salman Bal, Den sveitsiske ambassade, Oslo
Ulrike Haslinger, Österreichisches Sprachen-Kompetenz-Zentrum

Tanja Knittler, Den tyske ambassade, Oslo
Klaus Kögeler, Den østerrikske ambassade, Oslo
Eva-Maria Schädler, Schulamt Liechtenstein
Elin Nesje Vestli, professor i tysk litteratur og kulturkunnskap, Høgskolen i Østfold

År	2010
Utgiver	Fremmedspråksenteret
Utgiversted	Halden
Ansvarlig redaktør	R. Steinar Nybøle
Redaktør	Johanne Ostad
ISSN	1890-3622
ISBN trykket	978-82-8195-044-3
ISBN på nett	978-82-8195-045-0

INNHOOLD

Snakker du tysk?	s. 3
Kultur i tyskspråklige land	s. 5
Tysk er lett å lære!	s. 13
Tysk er et verdensspråk	s. 17
Kurs, praksis og jobb	s. 21
Noen råd på veien	s. 25
Tips og lenker	s. 27

Språk er frihet! Snowboard Freeriding i de sveitsiske alper. Kilde: Bryan Reinhart / Masterfile / SCANPIX

SNAKKER DU TYSK?

Liker du å være kreativ?
Er du nysgjerrig?
Liker du å knekke koder?

Svarer du ja på minst ett av disse spørsmålene, er du kanskje en av de mange som vil synes det er gøy og spennende å lære tysk.

Men kanskje tenker du at språk ikke er noe for deg? Kanskje har du prøvd og ikke fått det til? Har du hørt at tysk er et viktig verdensspråk, men at det er vanskelig?

Da vil jeg oppfordre deg til å lese videre. Du vil oppdage at språk er det mest grunnleggende i vår tilværelse, og at tysk antakelig er blant de enkleste fremmedspråkene en norsktalende kan lære seg.

Men først til hvorfor vi lærer språk i det hele tatt: Språk handler om den evnen vi mennesker har til å forstå og uttrykke tanker og følelser ved hjelp av symboler. Språket er en forutsetning for å kunne kommunisere og overføre meningsfull informasjon mellom mennesker. Språk gjør at du føler tilhørighet i et fellesskap, og at du bedre kan forstå deg selv og din omverden.

Vi har alle et behov for å utvikle oss. Det gjør vi gjennom å utforske, eksperimentere og erfare i

samspill med andre mennesker. Gleden av å føle seg som en del av et fellesskap gjør at vi utvikler oss enda mer.

Du kan jo prøve å kommunisere med andre uten språk, for eksempel prøve å beskrive *følelse*, *skuffelse*, *improvisasjon*, *opplevelse* eller *sentimentalitet* kun ved hjelp av kroppsspråket. De fleste vil i løpet av kort tid føle en frustrasjon over ikke å få sagt det de tenker og føler med ord.

En fremmedspråklig verden kan bli så viktig at du ikke kan forestille deg et liv uten. Dette kan gjelde nettopp deg, uten at du vet det ennå...

MEN HVORFOR SKAL JEG LÆRE FLERE FREMMEDSPRÅK?

Med stadig økt internasjonalisering og innvandring til Norge vil du oppleve at du har større mulighet for å lykkes i studie- og arbeidslivet og i hverdagen hvis du kan flere fremmedspråk. Både på skolen og i jobb, og også på fritiden, kommer du til å møte andre som ikke kan norsk, og da er det en fordel hvis dere kan finne et felles språk å kommunisere på.

Men fremmedspråk er mer enn bare et nyttig kommunikasjonsredskap, det handler også om en annen

kultur og en annen levemåte som kan vekke interesse og bringe noe nytt og spennende inn i livet ditt. Du vil oppleve å få bedre innsikt i andres kultur, og du vil bli kjent med andre måter å omgås på og snakke med og til hverandre på. Hvordan henvender man seg til en mulig arbeidsgiver i Tyskland? Later man som ingenting hvis man trækker noen på foten på en buss i Wien? Samtidig lærer du å se deg selv og din kultur utenfra, hvordan dine vaner og handlemåter oppfattes av andre.

Flere fremmedspråk vil også gjøre noe med selvtilliten din, det vil gi deg en opplevelse av å mestre. Du vil kunne kommunisere med store deler av verden, og du vil få muligheten til å reise og oppleve å bli kjent med nye mennesker og kulturer verden over.

*Et team med mer enn tretti tyske ingeniører deltok i byggingen av HySun3000, et kjøretøy som i 2004 tilbakela tre tusen kilometer på europeiske veier med bare tre kilo hydrogen som drivstoff.
Kilde: Boris Horvat / SCANPIX*

SÅ HVORFOR LÆRE AKKURAT TYSK?

Tysk er et av verdens største språk. Det brukes som morsmål av over 100 millioner mennesker og som felles kommunikasjonsspråk verden over av mer enn 20 millioner. Både innen næringsliv, handel, kultur og turisme vil du kunne komme i kontakt med tyskspråklige på grunn av et utbredt samarbeid mellom de tysktalende områdene og Norge. Og det tyske språket snakkes ikke bare i Tyskland, Østerrike og Sveits, men også i land som Italia, Frankrike, Brasil, Sør-Afrika, Ungarn, Romania og Danmark. Listen er lang når det gjelder hvor i verden man snakker tysk, og uansett hvor du måtte finne deg, er sjansen stor for at du vil treffe på en tysktalende. Men også i Norge er det nyttig å kunne tysk! Det bor ca. 20 000 tyskere i Norge, og årlig kommer det flere enn 1,5 million tyske turister til landet vårt.

Den største fordelen med å lære tysk er at språket er så likt norsk. Du som snakker norsk, har derfor allerede fått mye gratis med på veien!

I både språket og kulturen vil du finne mye felles som gjør læreprosessen enda lettere. Og du har gode sjanser for å bli kjent med folk og kulturer fra hele verden, enten de opprinnelig er tyske eller ei. Hver femte EU-borger har nemlig tysk som morsmål (kilde: Goethe-Institut).

Bli med inn i en ny, men også kjent, tyskspråklig verden!

KULTUR I TYSKSPRÅKLIGE LAND

MUSIKK

Musikk er noe som får oss til å danse i gatene og synge på tekster vi ikke engang forstår. Gjennom musikken lærer vi både kultur og historie, og ikke minst lærer vi språk på en lettere måte fordi vi har en melodi å henge det på. Fra tysktalende land og områder finnes det musikk for enhver smak. På det fjerde største musikkmarkedet i verden vil du finne alt fra pop og rock til rap og klassisk musikk – fra Rammstein til Mozart.

Du har sikkert hørt om Tokio Hotel. Visste du at de fire guttene i Tokio Hotel var populære i andre land allerede ett år før de kom til Norge? Og visste du at grunnen til at det tok så lang tid før de kom til Norge, var at de måtte oversette de tyske sangene sine til engelsk først?

Innenfor musikken er det dessverre slik at grupper som synger på tysk, ofte ikke kommer på hitlistene i Norge før de oversetter sangene sine til engelsk.

Internett kan imidlertid være til hjelp for deg som ønsker å unngå de oversatte versjonene. Her kan du velge og vrake i musikk og videoklipp fra Tokio Hotel, Die Toten Hosen, Christina Stürmer, Silbermond, Wir sind Helden, Peter Fox, Polarkreis 8, Söhne Mannheims og andre. Der tysk snakkes, har grupper

*Adel Tawil er blant Tysklands mest populære musikere. Han er født i Tyskland, mens foreldrene kommer fra Egypt og Tunis.
Kilde: Ronald Wittek / SCANPIX*

som synger på tysk høy status, så du trenger ikke lete lenge før du finner låtene til tyskspråklige artister med video og lyd. Prøv også å søke på sangerinnen LaFee eller gruppen Eisblume. LaFee – eller Christina Klein, som hun egentlig heter – er en gresk-tysk jente som har gjort stor suksess i den tyskspråklige verden. Eisblume hadde sitt gjennombrudd i 2009 med en av årets mest omtalte musikkvideoer i Tyskland.

I Østerrike er for tiden musikkprosjektet Soap&Skin svært populært, og sangerinnen Anja Plaschg har mottatt flere priser for debutalbumet *Lovetune for Vacuum*. Musikken er bl.a. inspirert av Björk, og betegnes ofte som alternativ elektronika.

Eller kanskje Die Ärzte er noe for deg? Die Ärzte er en punk-gruppe som ofte er samfunnskritisk og til tider provoserende. De scorer høyt hos både unge og eldre. I låta *Deine Schuld* synger de «Es ist nicht deine Schuld, dass die Welt ist wie sie ist, es wäre nur deine Schuld, wenn sie so bleibt» («Det er ikke din skyld at verden er som den er, det ville bare være din skyld hvis den fortsetter å være slik»). Den kom ut allerede i 2003, men er absolutt aktuell i dagens samfunn med bekymringer som krig, fattigdom og klimaendringer. Mange andre grupper tar opp lignende tema, f.eks. gruppen Culcha Candela fra Berlin med låten *Schöne neue Welt*.

Etter å ha vært ute av rampelyset i flere år kom Lene Marlin inn på hitlistene igjen i 2006 med sangen *Avalon*. *Avalon* er en av singlene fra det sveitsiske bandet Lovebugs' album *In every waking moment*.

De tyskspråklige landene byr på en rekke store og små festivaler, og den tyske festivalkulturen er godt etablert. Billettene koster ofte ikke stort, og man har et bredt og variert antall festivaler å velge mellom: Metalfans finner veien til Tyskland for å delta på festivalen Wacken Open Air, som er den største utendørs heavy metal-festivalen i verden. For deg

som liker denne type musikk, anbefales også Rock am Ring og Rock im Park, som også er blant verdens største, eller den litt mindre festivalen for enda mørkere musikk, M'era Luna. Men selvfølgelig finnes det også festivaler for annen musikk, som Hurrricane, Southside, Highfield eller Gurtenfestivalen i Sveits. I 2009 var det for øvrig mange norske band som spilte på Gurten! Er du mer opptatt av klassisk musikk, er også det tyskspråklige området stedet å være. To verdenskjente klassiske festivaler kjemper hvert år om å være den mest populære, fests spillene i Bayreuth i Tyskland, som arrangeres av familien Wagner, og fests spillene i Mozarts hjemby, Salzburg, i Østerrike.

Fyrstedømmet Liechtenstein er kjent for sin alternative musikkscene:

www.flbr.li/html/
www.klangwerk.li/

Ria, frontsangerinnen i det populære bandet Eisblume.
Kilde: SCANPIX

FILM OG FJERNSYN

Så du filmen *Parfymen: Historien om en morder* da den kom våren 2007? Dette er et drama som får deg til å grøsse og kose deg i spenning på samme tid. Filmen bygger på den tyske forfatteren Patrick Süskinds verdenskjente roman *Das Parfum*, en grusom historie fra Frankrike på 1800-tallet om en parfymemaker som dreper 25 kvinner for å kunne lage verdens beste parfyme. Eller kanskje du har sett *Das Leben der Anderen (De andres liv)* – en Oscar-belønnet film som avslører noe av det som foregikk bak muren i DDR, det gamle Øst-Tyskland? Hovedrollen som Stasi-offiser ble spilt av Ulrich Mühe. Han kommer selv fra DDR og var aktiv i demonstrasjonene som bidro til murens fall i 1989. De senere årene har det også blitt produsert mange komedier i de tyskspråklige landene. En av disse er den tyske *Maria, ihm schmeckt's nicht* («Maria, han liker ikke maten»). Filmen baserer seg på en bok av Jan Weiler og beskriver forfatterens første møte med sin italienske svigerfamilie.

Tyskproduserte programmer er sjelden kost på norsk TV. De fleste av oss kjenner jo *Derrick* eller *Rex*, men også serien *Berlin, Berlin* har vært populær i Norge. Dette er en komiserie om Lolle som flytter fra en småby til store Berlin. Sammen med vennene sine leter hun etter kjærligheten og meningen med livet. Serien ble vist på NRK1 og har fått mange priser i Tyskland.

Heldigvis har du også muligheten til å laste ned tysk TV gratis fra nettet og se alt fra populære komikere som Mario Barth, Michael Mittermeier, Stefan Raab, Cindy aus Marzahn, Hape Kerkeling, Dieter Nuhr, Anke Engelke og Oliver Pocher til ekte tyske såpeserier som *Lindenstraße*. Og tro det eller ei, men siden den norske og tyske kulturen ikke er så ulike, ler du like godt av de tyske som de norske vitsene. Og her er

det mye å velge i! Du kan nyte en kveld med Mario Barth som gjør narr av oss alle, eller Paul Panzer som plager folk med å ringe dem til alle døgnets tider og komme med de verste beskyldninger. Eller søk på *Bei Faymann*, politisk kabaret fra Østerrike.

Vil du derimot heller se drama, kan *Wege zum Glück* («Veier til lykken») absolutt anbefales. Serien er fullpakket med spenning fra dag én og kan lastes ned gratis fra nettsidene til den tyske fjernsynskanalen ZDF (www.zdf.de). Og når vi snakker om gratis: På sidene til ZDF finnes det et stort utvalg av programmer med alt fra underholdning til dokumentarer som ikke er lenger enn et tastetrykk unna.

Fatih Akin er født i Tyskland av tyrkiske foreldre. Filmene hans er belønnet med flere priser og han regnes som en av Europas nye, store regissører. På bildet ser vi ham i Oslo i forbindelse med lanseringen av filmen *Gegen die Wand*.

Kilde: Erik Johansen / SCANPIX

KULTUR PÅ TYSK ER OGSÅ FOTBALL!

Tysk fotball er verdensberømt, og det er ikke få norske fotballspillere som har gjort det stort i tysk Bundesliga. Blant disse finner vi noen av de mest kjente og beste norske fotballspillerne gjennom tidene: Kjetil Rekdal, Rune Bratseth, Erik Mykland, Vidar Riset, Jan Åge Fjørtoft og Håvard Flo. Mange har også funnet veien til Sveits, blant disse er Mini Jacobsen, Lars Bohinen og Ørjan Berg. Til sammen har mange norske fotballspillere lært den tyske kulturen å kjenne gjennom fotballen.

Og følger du med på fotballnyhetene også fra tysktalende områder, vil du nok kjenne igjen lag som Bayern München, Borussia Dortmund, Union Berlin og Werder Bremen fra Tyskland, Red Bull Salzburg og Austria Wien fra Østerrike, for ikke å glemme de sveitsiske fotballagene med kreative navn som Grasshopper Zürich eller Young Boys Bern.

*Fotballglede! Tyske supportere under EM i 2008.
Kilde: Daniel Roland / SCANPIX*

Internasjonalt gjør både herre- og damelandslaget til Tyskland det godt, og de har i mange år vært blant favorittene på verdensbasis. Damelandslaget vant VM både i 2007 og 2003 og har stukket av med EM-seieren ikke mindre enn syv ganger – i 1989, 1991, 1995, 1997, 2001, 2005 og 2009. I tre av europamesterskapene var det Norge og Tyskland som var i finalen, hvorav Tyskland altså vant alle tre.

Er du hekta på fotball, vet du at det de siste par årene har vært store og viktige arrangementer i de tyskspråklige landene: VM for herrer i 2006 i Tyskland og EM for herrer i Østerrike og Sveits i 2008. Her fikk de tilreisende anledning til å oppleve den tyskspråklige verden på sitt beste. Enten du kan språket eller ei, tar både tyskerne, østerrikerne og sveitserne deg gjerne inn i varmen og viser deg en kultur med fotball, god mat og drikke og sang. I fotballmiljøet har du mulighet til å ha det moro, lære språk, bli kjent med en ny kultur, få venner på en morsom og lett måte og, ikke minst, lære mye dialekt og slang!

LITTERATUR

Skulle du tilfeldigvis være en lesehest, vet du vel allerede at det finnes et rikt utvalg av tyskspråklig litteratur med alt fra krim til romantikk, som er blitt oversatt til norsk og mange andre språk. Hvis du kommer i kontakt med tysk litteratur, får du innsikt i en verden du senere ikke vil leve foruten. Og det handler ikke bare om pocketbøker, men også om en verdensledende faglitteratur, som oversettes og brukes flittig i både studier og jobb.

De som forstår tysk, velger imidlertid ofte å lese fagbøker på originalspråket. En engelsk eller norsk oversettelse kan ofte gjøre leseren både forvirret

og frustrert. Tyske tekster, både fagtekster og litterære tekster, er kjent for nøyaktige og detaljerte beskrivelser, noe du sjelden vil finne i like stor grad i norske tekster. I tillegg kan du få mye historie-, samfunns- og kulturkunnskap med på kjøpet ved å lese litterære verker av tyskspråklige forfattere på tysk. Så du sparer ikke bare tid og unngår misforståelser, men lærer også noe av å lese god underholdning.

Bokmessen i Frankfurt er verdens største og viktigste møteplass for bokelskere. Kilde: Martin Oeser / SCANPIX

Du har sikkert hørt om Askepott, Tornerose, Snøhvit og Rødhette. Brødrene Grimm er opphavsmennene til alle disse barnas favoritter. De reiste rundt og samlet eventyr i hele Tyskland, på samme måte som Asbjørnsen og Moe gjorde i Norge. I deres *Kinder- und Hausmärchen* finner du mange av de mest kjente eventyrfigurene som senere også har blitt Walt Disneys helter. En annen kjent Disney-figur, som også har sin bakgrunn i den tyskspråklige verden, er Bambi. Historien om Bambi ble skrevet i Wien i 1923 av forfatteren Felix Salten, som også skrev mange andre dyrefortellinger for barn.

Et eksempel på bøker med god underholdningsverdi er bøkene til Frank Schätzing. Han skrev blant annet *Der Schwarm* (*Svermen*), som ble en bestselger i mange land. Også boken *Russendisko* (*Russerdisko*) er verdt å nevne. Det er en novellesamling med rare og morsomme historier skrevet av russiske Vladimir Kaminer, som bor i Berlin og skriver på tysk. Dessuten lønner det seg å søke på Milena Moser på nett – den sveitsiske forfatterinnen har lagt ut flere av sine letteste noveller. Og kanskje kjenner du allerede bøkene til Cornelia Funke? *Tintenherz* (*Blekkhjerter*), *Tintenblut* (*Blekkblod*) og *Tintentod* (*Blekkdød*) er fantasiromaner for store og små. *Tintenherz* er også filmatisert og gikk lenge på norske kinoer.

God underholdning får du også ved å lese Christa Wolf, en verdenskjent forfatter fra det tidligere Øst-Tyskland. I Wolfs bøker er grensen mellom fiksjon og virkelighet flytende. Med omstridte temaer som nazisme og feminisme vekker hun følelser hos både unge og gamle. Dessuten beskriver hun mye av Tysklands historie under og etter den andre verdenskrig i tekstene sine, og hun prøver å finne årsaken til livets sorger gjennom vitenskapelige teorier. Dette er for deg som ønsker en utfordring.

Men det er ikke bare Christa Wolf som har fast plass i norske bibliotek- og butikkhjeller. Günter Grass har fått omtale verden over for romanen *Die Blechtrommel* (*Blikktrommen*). Den handler om Oskar Matzerath, som blir tvunget til å snakke med verden ved hjelp av en leketøystromme. Bertolt Brecht må også nevnes – kanskje mest kjent for sine skuespill, som fortsatt spilles på norske teaterscener. Brechts verker er like aktuelle i dag som da de kom ut på begynnelsen av 1900-tallet, og utvalget av litteratur er rikt: Han skrev ikke bare skuespill, men også romaner, noveller, dikt

og sanger. Foretrekker du litt lettere stoff, er dagens populærlitteratur-forfattere noe for deg, for eksempel Peter Schmidt, en berømt krimforfatter, eller Andreas Eschbach, som er kjent for sin science fiction. Den sveitsiske forfatteren og journalisten Christian Krachts poplitteratur er også verdt å lese.

MAT, DRIKKE OG TRADISJONER

Noe av det første du vil oppdage når du reiser til områder hvor folk snakker tysk, er det store utvalget av matvarer. Du kan fort oppleve å bli stående foran milelange hyller i supermarkedet og ikke vite hvilken sennep du skal kjøpe. Kanskje kommer du hjem med en *süßer Senf* («søt sennep») og en *scharfer Senf* («sterk sennep»), eller kanskje plukker du med deg en helt annen type.

Mange assosierer tysk mat med *Sauerkraut* («surkål»), *Wurst* («pølse»), *Kartoffeln* («poteter») og *Bier* («øl»), men de tyskspråklige områdene kan by på et hav av retter som de fleste av oss ikke engang har hørt om. Noen av dine favoritter blir kanskje *Käsefondue* («ostefondy») fra den franske delen av Sveits eller *Gulasch* («gulasj») fra Østerrike. Bayern i Sør-Tyskland er berømt for sine *Laugenbrezeln* (kringleformede brød), og både her og i Østerrike serveres *Leberkäse* (en slags kjøttpudding) og *Weisswurst* (en lys, krydret kokepølse) med *süßer Senf*.

Ikke bare middagsmaten er viktig i de tyskspråklige områdene: Sjokolade fra Sveits er noe som de siste årene også har kommet i norske butikkhyller. Blant disse kjenner du kanskje til Lindt og Milka?

Østerriksk påskehare i sjokolade til venstre og en sveitsisk artsfrende til høyre. Wien.
Kilde: Christian Fürst / SCANPIX

Når du er i Berlin ...

Berlinerboller kalles i Tyskland både *Pfannkuchen* og *Berliner*. I de fleste delene av Tyskland sier man *Berliner*, men de som bor i Berlin, Sachsen og Brandenburg, mener at den egentlig heter *Pfannkuchen*. Dette kan være temmelig forvirrende, for *Pfannkuchen* betyr jo «pannekake». Så pass deg hvis du vil spise pannekake i Berlin. Det er gode muligheter for at du ender opp med en *Berliner* og ikke en *Eierkuchen*, som pannekakene heter i Berlin.

Currywurst er en vaskeekte tysk oppfinnelse som er veldig populær både som gatekjøkkenmat og middag hjemme. I Tyskland spises det 800 millioner *Currywurst* hvert år, gjerne kuttet opp i passe store biter som er «druknet» i en spesiell tomat- og currysausblanding. Når du er i Berlin kan du hive innpå én på nesten hvert eneste gatehjørne.

Kakene er et kapittel for seg. *Apfelstrudel* er en type eplekake fra Østerrike. Og kanskje frister det med en *Germknödel*, en stor bolle av gjærdeig, fylt med plommesyltetøy og servert med vaniljesaus? Eller hva med en *Käsekuchen* («ostekake»), også kalt *Quarkkuchen* (en kake laget på ost, melk og egg), til dessert?

Men mest av alt gleder en seg til vinteren, for da er det *Weihnachtsmarkt* («julemarked») på gater og torg i Tyskland og Østerrike. *Weihnachtsmarkt* er noe de fleste tysktalende ser fram til, og det korter ned ventetiden frem mot jul. De mest kjente i Tyskland er *Frankfurter Weihnachtsmarkt*, *Dresdner Striezelmarkt*

og *Nürnberger Christkindlesmarkt*, som alle har eksistert siden middelalderen, men du finner et julemarked i hver eneste by. Markedene byr på et mangfold av boder med all slags julemat og -drikke. Her får du kjøpt gaver og pynt, eller du kan gjøre som så mange andre: ta en tur etter skole og jobb bare for å varme deg med noe varmt å drikke og være i godt selskap.

Og når vi snakker om julen – visste du at du kan takke tyskerne for julegavene dine? Tradisjonen med julegaver slik vi kjenner den i Norge i dag startet i Tyskland på 1800-tallet. Ideen om juletreet stammer også derfra, på samme måte som tyskerne var først ute med adventskransen. Og når vi synger julesanger, tenker vi kanskje ikke på at svært mange av disse først ble skrevet på tysk? Ett eksempel er sangen *Glade jul*, som i originalen fra 1816 heter *Stille Nacht* og som siden er oversatt til over 300 språk!

Julemarked i Ludwigsburg.

Kilde: Lloyd Sutton / Masterfile / SCANPIX

I noen tyskspråklige områder er skikken slik at den Hellige Nikolaus deler ut gaver den 6. desember. I følge mytene kommer imidlertid Krampus allerede den 5. desember og straffer alle barna som ikke fortjener å få gaver. I dag markeres ofte begge dagene med tog og prosesjoner gjennom gatene, der folk har kledd seg ut som hhv. Krampus og Nikolaus. Kilde: Michael Dalder / SCANPIX

Og sist, men ikke minst: Er det noe tyskerne kan, så er det å bake brød! Med over tre hundre forskjellige brødsorter, i tillegg til et utrolig utvalg av kjøttpålegg og annet pålegg, er det ikke rart at frokosten er det viktigste måltidet i Tyskland.

I tyskspråklige områder er det gjerne fullt av boder og kneiper hvor en kan få kjøpt det meste av det en måtte ha lyst på, og mer til. Utvalget av vegetarmat og økologisk mat er også formidabelt. Eller hva med en kebab? I Tyskland sørger innbyggere med tyrkisk bakgrunn for et stort antall kebabsjapper og fantastisk

gode kebaber! Det som kanskje de færreste av oss vet, er at Tyskland også er kjent for sine gode restauranter. Nest etter Frankrike er Tyskland det landet med flest Michelin-stjerner. Michelin-stjernen er en utmerkelse som gis til de beste restaurantene i forskjellige land, og en restaurant kan få opptil tre stjerner.

Det er ikke uvanlig å finne brød med solsikkefrø i Tyskland, særlig i de økologiske brødvarene. Økologiske produkter er svært populære i de tyskspråklige områdene. Kilde: Bryan Reinhart / Masterfile / SCANPIX

TYSK ER LETT Å LÆRE!

Hva er det første mange får høre når de skal lære seg tysk? Jo, at grammatikken er vanskelig – ikke bare litt vanskelig, men veldig vanskelig! Det er nesten så en skulle tro at det bare er matematikere som kan lære seg tysk, siden de er vant til formler og regler, som er noe som gjerne forbindes med grammatikk. At det også finnes de av oss som har lært oss tysk uten å være matematikere, det har med andre ord bare vært flaks det, kanskje?

Visste du at det norske og tyske språket har felles opphav? Begge er germanske språk. Det betyr at mye av vokabularet er likt. Kanskje så mye som femti prosent av ordene på tysk er så like norske ord at vi forstår dem uten å måtte anstrenge oss. Her er noen eksempler:

<i>Lampe</i>	lampe
<i>Fett</i>	fett
<i>Kuh</i>	ku
<i>tanzen</i>	danse
<i>Haus</i>	hus
<i>Mann</i>	mann
<i>Staat</i>	stat

Med litt hjelp til å vite hvilke bokstaver du kan bytte ut på tysk for å få et norsk ord, har du allerede lært enda mer av språket. For eksempel blir *pf* på tysk ofte

«p» eller «pp» på norsk (*hüpfen* = «hoppe»), mens *sch* blir til «sk» (*Schule* = «skole»).

Hele grupper av ord innenfor domenene husdyr, musikk, marked og handel har opprinnelig samme utgangspunkt.

<i>Ochse</i>	okse
<i>Schwein</i>	svin
<i>Hund</i>	hund
<i>melken</i>	å melke

Som i de fleste andre språk vil du finne engelske lånord i massevis. *Computer*, *Comics* og *Test* er eksempler på ord som er tatt opp i språket i sin opprinnelige form. Tysk har også mange franske og italienske lånord som er lette å forstå. Det tyske ordet *Zitrone* er tatt fra det italienske *citrone*; på norsk «sitron». Andre ord fra det italienske språket er *Konto* («konto»), *Violine* («fiolin») og flere andre musikkuttrykk. Ordet *Slalom* lyder kanskje også velkjent? Det er ikke så rart, for dette er et norsk låneord som er blitt tatt opp i det tyske språket. *Schi/Ski* («ski»), som uttales som det norske ordet, stammer også fra norsk, mens *Moped* («moped») og *Knäckebröt* («knekkebrød») har sin opprinnelse i det svenske. Dette er bare en liten smakebit på likhetene du vil finne mellom tysk og norsk.

At grammatikken er vanskeligere enn på norsk og engelsk, er ikke til å stikke under stol. Men er den så mye vanskeligere enn på fransk eller spansk? Nei, det er den ikke, og mye av den energien man må bruke på å tilegne seg et vokabular når man lærer seg andre språk, kan du isteden bruke på grammatikken når du skal lære tysk. Et godt tips er å lære seg grunnleggende grammatikkregler, som er noe du kan få nytte av i mange språk. Har du først lært deg disse, vil du mye lettere kunne lære deg flere språk.

Når vi snakker om det tyske språket, kommer vi ikke utenom å nevne kasus, som er noe mange kvier seg for når de skal lære tysk. Men det er ikke så komplisert som det ofte kan høres ut som.

Kasus er en kategori i grammatikken som viser hvilken funksjon eller rolle de ulike leddene har i en setning (et ledd består av ett eller flere ord, for eksempel «du»). Ved å forandre formen på et ledd, for eksempel fra «du» til «deg», signaliserer vi at leddet får en annen rolle i setningen. Sammenlign disse to setningene:

Du ga meg en bok.
Jeg ga deg en bok.

«Du» er subjektet i den første setningen; «du» er den som gir en bok. «Deg» i den andre setningen er det indirekte objektet, det vil si den personen som får boken. Ved å forandre leddet fra «du» til «deg» viser vi altså at funksjonen/rollen til leddet forandrer seg fra den som handler i den første setningen, til den som får noe i den andre setningen.

*Tyskere er glade i å feste. Etter den årlige oktoberfesten feires karneval i store deler av landet. Feiringen starter 11.11. klokken 11.11 og varer helt til askeonsdag. Hovedfeiringen foregår i februar, og her kan du garantert lære deg noen nye gloser!
Kilde: Martin Oeser / SCANPIX*

På norsk er det lille vi har igjen av kasus på vei til å forsvinne fordi vi først og fremst signaliserer hvem som gjør hva i setningen ved å sette ord og ledd i en bestemt rekkefølge (som du også kan se i de to «du/deg»-setningene). På tysk, derimot, finnes det fire kasus som fortsatt er i bruk, og som signaliserer subjekt (nominativ), direkte objekt (akkusativ), indirekte objekt (dativ) og tilhørighet (genitiv). Dette gjør at man ikke trenger å lære rekkefølgen på leddene i setningen i like stor grad som på norsk, men man må lære seg de enkelte kasusformene og når man skal bruke dem. Med andre ord er plasseringen av setningsleddene friere på tysk enn på norsk.

Den boken som har solgt best i Tyskland de siste årene, heter *Der Dativ ist dem Genitiv sein Tod*. Her beskriver forfatteren Bastian Sick eksempler på språkfeil i aviser, bøker og lignende, og han forteller på en humoristisk måte hvordan det egentlig skal være – litt som vår egen Per Egil Hegge. Høsten 2009 fikk Sick til og med sitt eget program på tysk TV!

Når en skal lære grammatikk, er det om å gjøre å være kreativ, og ikke bare sette seg ned med en liste over verb. Lag regler, sanger og spill, og prøv i størst mulig grad å bruke grammatikken i en sammenheng. Det finnes en lang rekke spill og øvelser som kan gjøre prosessen lettere. Ett eksempel er trappespill, der spillerne rykker opp eller detter ned alt etter om de kjenner regelen og kan bøye verbet eller ikke. Et annet er rollespill, som ikke bare får deltakerne til å glemme redselen for å si noe feil, men som også gjør det å lære grammatikk morsomt.

Og ikke fortvil, den muntlige innflytelsen på skriftspråket har ført til at mange av de uregelmessige og vanskelige verbene ofte blir utelatt også i skriftlige sammenhenger!

Uttalen på tysk er litt annerledes enn på norsk, men de fleste har få eller ingen problemer med å uttale tyske ord. Mange av lydene vil dessuten komme av seg selv, siden vi har de samme på norsk.

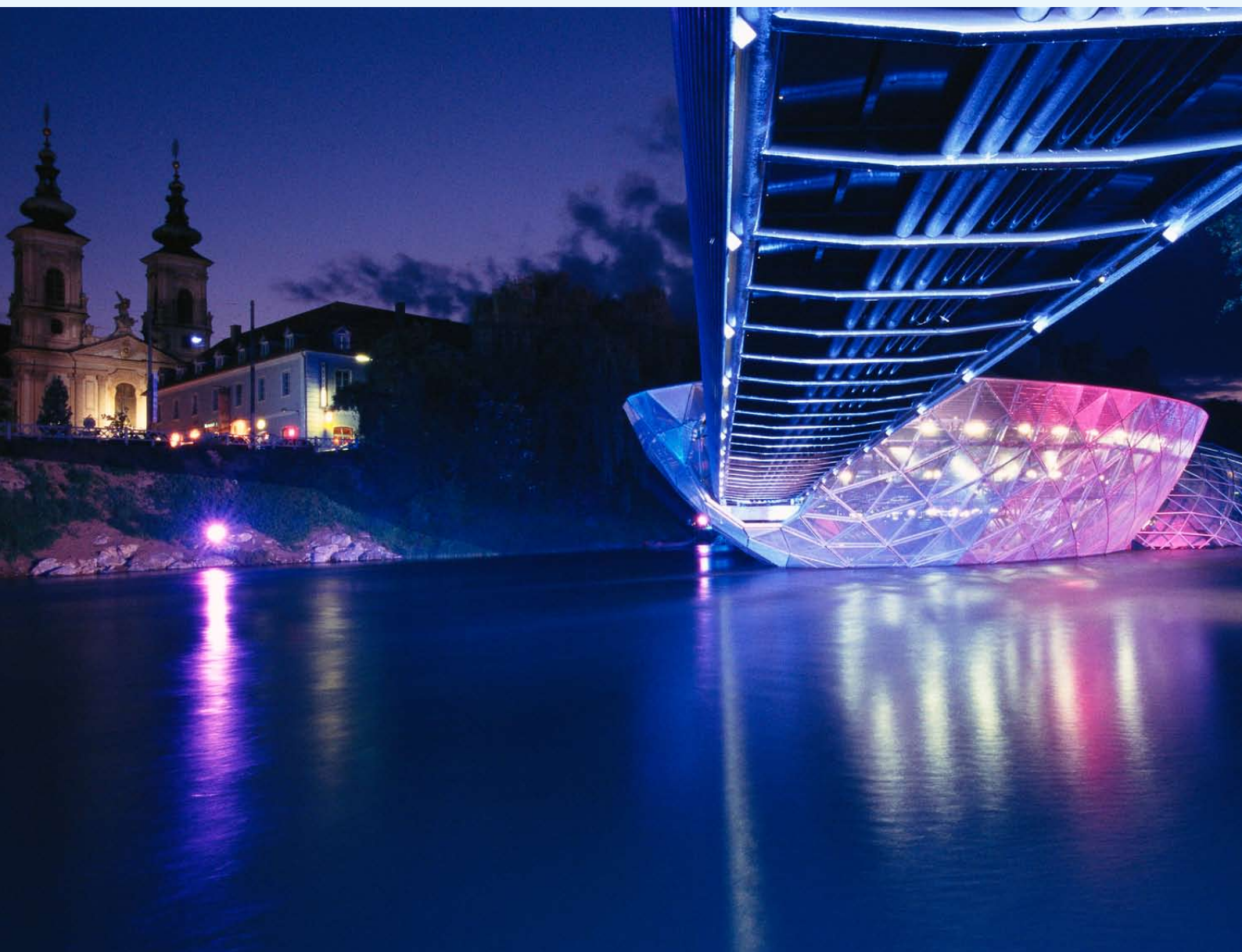
Som i Norge finnes det også mange ulike dialekter i de tysktalende landene. Nesten alle skriver og snakker likevel *Hochdeutsch* («høytysk»), som er fellesspråket

i de tyskspråklige områdene. Dessuten brukes nesten utelukkende høytysk i mediene.

Faste uttrykk er både nyttige og morsomme. Flere av de tyske finner vi også igjen i det norske språket. «Å slå to fluer i en smekk» heter for eksempel *Zwei Fliegen mit einer Klappe schlagen* på tysk. På tysk sier man også: *Hast du nicht alle Tassen im Schrank?* («Har du ikke alle koppene i skapet?»), som er et spørsmål om du ikke er helt vel bevart. Nesten samme betydning har *Du spinnst doch, oder?* («Har det rabla for deg, eller?»). *Du bist echt eine Gurke* («du er jammen en agurk») er et annet uttrykk du kan risikere å få høre. Med det menes at «du er en skikkelig kløne». Hvis du lurert på andre faste uttrykk, uttrykksmåter eller tabuord, kan sikkert læreren være til hjelp.

Paraglider over Matterhorn. Matterhorn ligger i Alpene mellom Sveits og Italia. I byen Zermatt, ved foten av fjellet, pleide Walt Disney å tilbringe sommerferiene sine på femtitallet. Kilde: SCANPIX

*Elven Mur renner gjennom Graz, Østerrike. Insel in der Mur («Murøyen») er en musikk- og teaterscene som er bygget midt i elven!
Kilde: Bryan Reinhart/ Masterfile / SCANPIX*

TYSK ER ET VERDENSSPRÅK

Det fine med å kunne tysk er at du vil få sjansen til å praktisere språket over hele verden!

I likhet med norske utvandrere flyttet et stort antall tysktalende til Amerika på begynnelsen av 1900-tallet. De dro også til land som Chile og Argentina for å drive med handel og transport. I tillegg har kriger påvirket utvandringen til andre land og gjort at mange har valgt å etablere seg i nye områder. Av den grunn vil du finne flere millioner opprinnelig tysktalende, ikke bare i Europa, men også i Australia, USA, Canada, Sør-Afrika, Paraguay, Uruguay, Argentina, Mexico, Chile og Brasil. Til sammen snakkes det tysk daglig i over 20 land!

Tysk er det eneste offisielle språket i Tyskland, Østerrike og Liechtenstein, mens det i Sveits er det mest utbredte av de fire offisielle språkene tysk, fransk, italiensk og retoromansk. Også i Belgia, Luxembourg og Italia har tysk offisiell status, en konsekvens av tidligere tiders migrasjon og kriger.

Hva betyr dette for deg?

Det betyr at muligheten for å treffe på en tysktalende uansett hvor du befinner deg, er så stor at dersom du ønsker å lykkes ikke bare på jobb og skole, men også på fritiden, så lønner det seg å kunne tysk.

Men hvor kan du treffe på en tysktalende i Norge, og i hvilken situasjon vil det være en fordel å kunne tysk?

Det handler om å kunne kommunisere med kolleger, venner, nye familiemedlemmer, naboer, turister og nye innbyggere, men det handler også om å kunne samarbeide. Med stadig økt arbeidsinnvandring til Norge vil du høyst sannsynlig møte på en fremmedspråklig i jobbsammenheng – eller på skolen, i butikken eller på legekantoret. Og mange av dem som bosetter seg i Norge, kan lite eller ingen engelsk.

Utenom de land hvor tysk har offisiell status eller innbyggerne er opprinnelig tyskspråklige, vil du finne områder hvor tysk er et viktig fremmedspråk. Typiske eksempler på dette er sentral- og østeuropeiske land som Slovenia og Polen. Spania og vestkysten av Frankrike har hele landsbyer med tysktalende turister.

Mange av oss tenker at vi vil klare oss i de fleste sammenhenger med gode engelskkunnskaper, men hva gjør du den dagen elektrikerens som skal hjelpe deg med den nye hjemmekinoen din, verken kan engelsk eller norsk? Eller hva om det skulle oppstå en vannskade og rørleggeren er nyinnflyttet fra Østerrike? Og tenk om du må til lege under feriereisen til Kanariøyene og doktoren som skal se på deg, er langt stødigere i tysk enn i engelsk.

Ja, og glem ikke at med stadig flere tysktalende rundt om i verden, er vi ikke de eneste som lærer tysk som fremmedspråk for å kunne kommunisere med innbyggere og turister.

KART OVER UTBREDELSEN AV TYSK I VERDEN

Forklaring:
(oransje) tysk er offisielt språk
(gul) tysk er annetspråk
(rød) tyskspråklige minoriteter

Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Map_German_SpeakingWorld.png; brukstillatelse: GNU Free Documentation License, version 1.2.

Hva med å stille først i jobbkøen?

Kanskje du tenker på å jobbe i et firma som driver med transport, media eller handel? Eller er du en av dem som tenker på turisme, enten du vil bli guide, sjåfør eller jobbe på cruiseskip eller hotell? Har du tenkt å bli arkitekt eller bygningsingeniør?

I veldig mange firmaer i Norge og i andre land er det behov for ansatte som snakker tysk, og som kan gjøre samarbeidet mellom landene litt lettere. Tyskland er Norges nest viktigste samarbeidspartner innen handel og transport. Næringslivet har behov for mange som har både norsk- og tyskkunnskaper. Derfor kan nettopp du som velger tysk, ha gode sjanser til å få den jobben du vil ha. Tidligere direktør i NHO

(Næringslivets hovedorganisasjon), Sigrun Vågeng, sier det slik: «Det er særlig viktig at flere elever velger tysk» (*Aftenposten* 26.9.07).

Eller er du glad i å reise og i fart og spenning?

I Spania og på Kanariøyene er du nesten garantert å møte tysktalende. Og hva med å slå to fluer i én smekk? På en tur til Mallorca kan du kombinere ferien med å lære språk. Andelen tysktalende turister er så stor at her vil du finne alt fra sykehus til barer hvor man til dels bare snakker tysk.

Vil du jobbe i et annet land i Europa?

Under «Kurs, praksis og jobb» finner du noen tips til hvor du kan jobbe, og hva du kan jobbe med.

I Europa snakkes det tysk i mange land i tillegg til i Tyskland, Sveits og Østerrike. Dette gjelder Luxembourg, Liechtenstein, Belgia, Ungarn, Frankrike, Italia, Kasakhstan, Polen, Tsjekkia, Danmark, Romania og Slovakia. Her ser vi slottsruiner og hus ved elven L'Ourthe i Luxembourg.

Kilde: Wayne Walton / SCANPIX

*I 2009 feiret Tyskland og Berlin 20-års jubileum for murens fall. Statsledere fra hele verden deltok i feiringen ved Brandenburger Tor sammen med titusener av berlinere og besøkende. De store dominobrikkene i forgrunnen symboliserer muren.
Kilde: Wolfgang Rattay / SCANPIX*

KURS, PRAKSIS OG JOBB

Har du først bestemt deg for å lære et språk, har du enda en god unnskyldning for å reise på ferie til utlandet.

For den beste måten å lære et språk på er å bo der hvor språket blir snakket både innenfor og utenfor husets fire vegger. Å delta på språkkurs i utlandet er noe alle kan gjøre – det er hverken forbeholdt genielevene eller de med mest penger i lommeboken. Uten noen som helst forkunnskaper i tysk kan du delta på språkkurs som kan vare alt fra 2 til 52 uker. Dessuten finnes det stipender som kan gjøre språkkursferien litt billigere, til og med nesten gratis om du skulle ha litt flaks. Her har du et par eksempler på hvor du kan søke om slike stipender:

www.legathandboken.no

www.lanekassen.no

De beste og gunstigste alternativene vil du nok finne om sommeren. Språkreisebyråer som

EF (www.ef.no)

Språkreisebyrået (www.sprakreisebyraet.no)

Lisa! (www.lisa-sprakreiser.com)

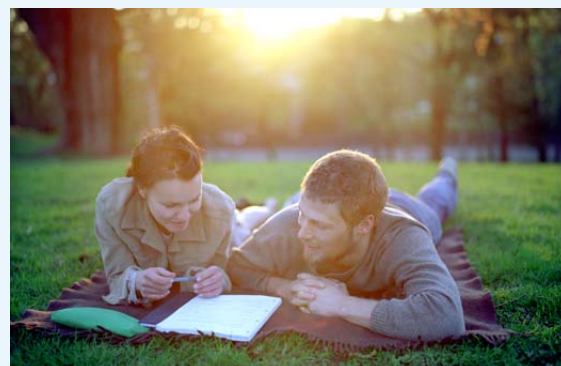
STS (www.sts.se/norway)

er bare noen av de mange du kan velge mellom. Ved å ta kontakt med noen av disse skolene kan du også få opplysninger om hva de tilbyr, og hvilke muligheter du har. De har også kontaktpersoner som kan fortelle

om egne erfaringer med språkkurs og det å reise til et annet land for å lære språket og kulturen å kjenne.

En annen mulighet er å velge et gratis alternativ og reise som au pair eller frivillig (volontør). Det første alternativet er for dem som ønsker å bo og leve med en tysktalende familie i ett år. Som au pair passer du ofte barna til familien og tar deg av husarbeidet. Vil du heller jobbe med ulike prosjekter og bo med folk fra hele verden, er det siste alternativet noe for deg. På lik linje med en au pair jobber du gratis, men får lommepenger. Du får også gratis språkopplæring gjennom hele oppholdet.

Ved å jobbe som frivillig for en organisasjon eller som au pair får du oppleve kulturen der den er, for ikke å glemme at du lærer deg flytende tysk!

Unge studenter i parken. Kilde: Colin Eick / SCANPIX

Om du heller vil reise på egen hånd og velge din egen reiserute til den tyskspråklige verden, finnes det en mengde muligheter som kan søkes fram på Internett. Flyreiser til land i Europa trenger ikke koste deg mer enn noen hundrelapper. Overnattingssteder som hotell og herberger med gunstige priser gjør at de fleste har råd til å reise. Til byer som München, Wien og Zürich går det direkte ruter fra Oslo. De gir deg muligheten til å oppleve storbyliv med et rikt utvalg av alt fra kultur til shopping.

Berlin, hovedstaden i Tyskland, er en by du ikke vil gå glipp av!

Det er fortsatt over en kilometer igjen av Berlinmuren. Store deler av denne er dekorert av kunstnere, og kalles bl.a. derfor East Side Gallery. På bildet ser man den øst-tyske bilen Trabant, og det såkalte Bruderkuss mellom Leonid Bresjnev (leder i Sovjetunionen fra 1964 til 1982) og Erich Honecker (statssjef i DDR fra 1976 til 1989).
Kilde: Robert Harding / SCANPIX

Berlin er kjent for å være en multikulturell by med innbyggere fra mer enn 180 ulike nasjoner. Denne sammensmeltingen av ulike verdener åpner for en liberal livsstil. Dette er virkelig en by for unge som vil oppleve festivaler, uteliv, mote, kunst og arkitektur. Berlin har noen av verdens fremste universiteter, museer, teatre, operaer og orkestre, i tillegg til å ha en betydelig innflytelse på politikk, kultur og vitenskap i Europa. Berlin er stedet for deg som vil være der det skjer!

For dem som ønsker å komme inn på det tyske arbeidsmarkedet, er det muligheter for å få praksis i tyske firmaer. Etter videregående kan du søke om å få *Praktikum* (praksisplass uten lønn) hos et firma, eller du kan jobbe med vanlig lønn over en periode. Oppholdet kan vare fra noen få uker til flere måneder, og ofte får du prøvd deg i ulike avdelinger. Slik lærer du språk og får arbeidserfaring med på kjøpet. På

www.jobsingermany.com
www.workingholidays.de
www.europaserviceba.de
www.nav.no/eures

kan du finne mer informasjon om hvor du kan jobbe, og hva du kan jobbe med. Hotell, transportfirmaer, forlag og banker er bare noe av det du har å velge mellom.

Fyrstedømmet Liechtenstein ligger i alpine mellom Østerrike og Sveits og er kanskje mest kjent for den imponerende borgen som ligger i fjellene over hovedstaden Vaduz. Dette er imidlertid ikke den eneste borgen i området – både i Østerrike, Sveits og i Tyskland finner du utallige slott og borger fra middelalderen. Kilde: Fabrice Coffrini / SCANPIX

Du får også bruk for tysken din hvis du jobber i Norge, for det finnes mange firmaer innen internasjonal handel, informasjonsformidling, teknologi, reiseliv, undervisning, utenriktjeneste, kulturarbeid og forskning som trenger medarbeidere som behersker tysk.

Dette er bare noen eksempler på hvor det er en fordel å kunne tysk i tillegg til å ha en profesjonsutdanning. Du kan også bli sendt til et annet land for at du skal få arbeidserfaring, og oppholdet kan vare alt fra noen få uker til flere år. Les mer om valg av språk og yrke på Fremmedspråksenterets språkvalgsider: www.fremmedspraksenteret.no/sprakvalg

*Sternschanze i Hamburg er et populært sted å gå ut. Her er alt fra tradisjonelle afghanske restauranter og trendy sushi-barer til brune kafeer med billig frokostbuffet. Om sommeren arrangeres det gatefester med gratis livekonserter og fyrverkeri.
Kilde: Fremmedspråksenteret*

NOEN RÅD PÅ VEIEN

VÆR KREATIV!

Lev i kulturen, enten det er i klasserommet eller på gata! Ta med musikk, filmer, mat, tradisjonelle klær og annet inn i klasserommet. Se på tyske komikere på Internett, og reis på tur når dere kan.

Vi lever i internasjonaliseringens tidsalder, og nettopp derfor er det viktig at vi ikke bare kan engelsk i Norge. Tysk er et verdensspråk, og kan du ikke tysk, går du glipp av en verdenskultur som kan ha stor innflytelse både i dagliglivet og i arbeidslivet.

For å forstå en kultur må du kunne språket. Ønsker du å lære et språk på kort tid, lønner det seg å lytte når innfødte snakker, og prøve å ta del i samtalen. Snakk med deg selv i enerom, og snakk med andre for å få fart på læreprosessen. Vær åpen for alt det nye kulturen og språket kan tilføre deg.

Ingenting kan måle seg med følelsen av å beherske kommunikasjonen og være en del av et fellesskap.

Husk at undervisningen i tysk skal gi kunnskaper om mer enn språket, den skal også gi innsikt i den tyskspråklige litteraturen og i samfunnet og kulturlivet i de tysktalende områdene!

Jeg ønsker deg en god reise inn i det tyske språket!

*Ta kontakt – og få nye venner!
Kilde: Øyvind Markussen / SCANPIX*

Sylt er den største av de nordfrisiske øyene i Tyskland. Øyen har lange, hvite sandstrender og overalt ser man de typisk nordtyske strandstolene (Standkorb). Svært mange tyske kjendiser ferierer på denne øyen og den er kjent for de mange eksklusive barene og restaurantene. I tillegg er forholdene ideelle for vannsport, bl.a. er Sylt vertskap for verdenscup i vindsurfing.

Kilde: Angelika Warmuth / SCANPIX

TIPS OG LENKER

Alle lenker i dette kapitlet med unntak av referansene har lesedato 21.02.2010.

FILMER OG SERIER

På YouTube (www.youtube.com) kan du få en smakebit av de enkelte tyskspråklige seriene og filmene ved å søke på titlene. Du kan også gå inn på www.filmweb.no for å lese om eller se trailere av filmene. Her finner du en liste over det du kan søke på:

Visste du at James Bond-filmen *Quantum of Solace* ble regissert av en tysk-sveitser? Han heter Marc Forster og har i tillegg regissert filmer som *Monster's Ball* og *Finding Neverland*. En annen kjent tysk regissør er Roland Emmerich (*The Day after Tomorrow*) som i samarbeid med Harald Kloser fra Østerrike står bak filmen *2012*. Også Michael Haneke er et kjent navn: Østerrikeren regisserte filmen *Das weiße Band*, og vant både gullpalmen i Cannes i 2009 og Sveriges viktigste filmpris «Guldbagge» i 2010 for beste utenlandske film.

Filmer

Am kürzeren Ende der Sonnenallee
Anatomie
Boxhagener Platz
Das Leben der Anderen
Das Leben ist eine Baustelle
Das Wunder von Bern
Der Baader Meinhof Komplex
Der Eisbär
Der Untergang
Die Welle
Die wilden Kerle
Gegen die Wand
Go, Trabi, Go
Goff in der Wüste
Good Bye, Lenin!
Im Juli
L'amour
Lola rennt
Maria, ihm schmeckt's nicht
Rosa Luxemburg
Salami Aleikum
Schlafes Bruder
Unter der Milchstraße

Nettsider om tyskspråklig film:

www.members.tripod.com/michaelfussell/index.html

www.en.wikipedia.org/wiki/Cinema_of_Austria

Følg med på kulturkalenderen på nettsidene til den tyske ambassaden eller Goethe-instituttet. Der finner du flere aktuelle tysk-relaterte kulturarrangementer i Norge. Både Goethe-instituttet og Cinemateket i Oslo viser tyskspråklige filmer innimellom. Følg med på programmet deres!

TV-serier

Alles was zählt

Berlin Berlin

Derrick

Die Sendung mit der Maus

Gute Zeiten, schlechte Zeiten

Lindenstraße

Marienhof

Rex

Sandmännchen

Sesamstraße

Stromberg

Tatort

Unter uns

Verliebt in Berlin

Wege zum Glück – gratis sendetider på ZDF:

www.zdf.de/ZDFde/inhalt/1/0,1872,2362177,00.html

Der Sandmann (eller Sandmännchen) ble skapt av Gerhard Behrendt i Berlin, 1979. Figuren er hovedperson i mange dukkefilmer som ble vist på østtysk barne-TV. Samme figur dukker opp i den norske Skomakergata, da med navnet Jon Blund. Kilde: SCANPIX

MUSIKK

På YouTube kan du også søke på grupper og artister som:

Adel Tawil
Albert Mangelsdorff
Annett Louisan
Blind Guardian
Bushido
Cassandra Steen
Christina Stürmer
Clueso
Culcha Candela
Das Ich
Die Ärzte
Die fantastischen vier
Die Toten Hosen
Eberhard Weber
Eisblumen
Falco
Glashaus
Herbert Grönemeyer
Jan Delay
Jennifer Rostock
Juli
Kettcar
Klaus Schulze
Kool Savas
Kraftwerk
LaFee
MIA
Nena

Peter Brötzmann
Peter Fox
Rammstein
Reinhard Fendrich
Rosenstolz
Sido
Silbermond
Sportfreunde Stiller
Theo Jörgensmann
Tokio Hotel
Udo Lindenberg
Wir sind Helden
Wolfgang Ambros
Xavier Naidoo
XyBand

Alle disse synger helt eller delvis på tysk.

Den opprinnelige tittelmelodien til *Prison Break* ble skrevet av tysk-iraneren Ramin Djawadi. Han ble født i Duisburg, og har også bidratt med musikk til filmer som *Batman begins* og *Pirates of the Caribbean*. Som flere andre europeiske land, har Tyskland i tillegg produsert en egen tittelsang til serien. Denne synges av den tysk-iranske rapperen Azad og av Adel Tawil.

Du kan også høre tysk radio på www1.ndr.de, hvor du vil finne kanaler som NDR2, N-Joy og andre.

LITTERATUR

På sidene til Wikipedia kan du finne mye om litteraturperioder, verker og forfattere fra tyskspråklige områder. Finner du en forfatter som interesserer deg, er det bare å søke på navnet. Noen eksempler fra Tyskland, Østerrike og Sveits finner du i listen under:

Andreas Steinhöfel

Anne Weiss

Arthur Schnitzler

Christa Wolf

Christian Kracht

Christine Nöstlinger

Elfriede Jelinek

Feridun Zaimoglu

Florian Illies

Franz Kafka

Friedrich Dürrenmatt

Gion Mathias Cavelti

Günter Grass

Heinrich Böll

Ingeborg Bachmann

Josef Winkler

Martin Auer

Max Frisch

Michael Ende

Milena Moser

Pedro Lenz

Peter Handke

Peter Schmidt

Rolf Dobelli

Stefan Bonner

Stefan Zweig

Thomas Mann

Thomas Raab

Urs Mannhart

Walter Kappacher

Zoë Jenny

Herta Müller mottar Nobelprisen i litteratur, desember 2009. Müller er oppvokst i det tyskspråklige Romania og skriver på tysk.
Kilde: SCANPIX

Her finner du tyskspråklige bøker (med innholdsfortegnelse):

www.tysk-bok.com/buch/no

AVISER

Under finner du en liste over de største tyskspråklige avisene, inkludert både de seriøse og de mindre seriøse. En tabloid med mange bilder er for eksempel *Bild*. Liker du politikk, er *FAZ* en avis med mye interessant stoff om politikk og aktuelle hendelser.

Tyske aviser og tidsskrifter

Bild: www.bild.t-online.de

Der Spiegel: www.spiegel.de

Die Welt: www.welt.de

Die Zeit: www.zeit.de

Fokus: www.fokus.de

Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ): www.faz.net

Stern: www.stern.de

Østerrikske aviser

Der Standard: www.derstandard.at

Die Presse: www.diepresse.com

Kleine Zeitung: www.kleinezeitung.at

Kronen Zeitung: www.krone.at

Kurier: www.kurier.at

Sveitsiske aviser

Berner Zeitung (BZ): www.espace.ch

Blick: www.blick.ch

Neue Zürcher Zeitung (NZZ): www.nzz.ch

Tages-Anzeiger (TA): www.tages-anzeiger.ch

Sportsider

www.sport1.de

www.bundesliga.de

www.fussballportal.de

Beijing nasjonale stadion, som også kalles Fugleiret, ble tegnet og bygd bl.a. av det sveitsiske arkitektfirmaet Herzog & de Meuron.

MAT

Her er en god oversikt over spesialiteter fra Tyskland, Sveits og Østerrike:

www.hueber.de/sixcms/list.php?page=pg_index2_dsl

*Bretzel er en av brødtypene du kan smake på i Tyskland.
Kilde: Corbis / SCANPIX*

*Om sommeren kan du gå på stranden midt i Berlin! Og det er ikke bare den tyske hovedstaden som har laget en strand midt i sentrum. Tilsvarende bystrender og strandbarer finner du flere steder både i Tyskland, Østerrike og Sveits.
Kilde: Theo Heimann / Scanpix*

TYSK SPRÅK

Ordlister

Heinzelnisse (norsk-tysk, tysk-norsk ordliste):
www.heinzelnisse.info

Wortschatz (tysk-tysk ordliste):
wortschatz.informatik.uni-leipzig.de

Das digitale Wörterbuch:
www.dwds.de

Abkürzungen (ordliste for forkortelser):
www.abkuerzungen.de/main.php?language=de

Tysk ordbok og grammatikk:
www.canoo.net/index.html

LingoFox (bøying av verb):
www.konjugator.lingofox.de/de/index.php?id=conjugate_german

Grammatikkhåndbøker

Norsk side:
www.kragero.vgs.no/tygram.html

Tysk grammatikk på engelsk:
www.travlang.com/languages/german/ihgg
www.germanlanguageguide.com

Se også www.deutschlern.net. Her er et vell av kilder og mange interaktive oppgaver for alle elever, fra de som ennå befinner seg på begynnertrinnet, til øvede elever. For å få full glede av dette må man registrere seg.

KURS, PRAKSIS OG JOBB

Finn ut hvilke yrker der du får nytte av tysk:
www.fremmedspraksenteret.no/sprakvalg

Atlantis Utveksling (frivillig arbeid, au pair, jobbpraksis og mer):
www.atlantis-u.no/index.html

Unginfo (betalt arbeid i utlandet):
www.tvibit.net/unginfo/info/ut_i_verden/ut_og_jobb/arbeid_i_utlandet/index.shtml

Aktiv Ungdom (volontør, frivillig arbeid m.m.):
www.aktivungdom.eu

Youth For Understanding, Norway (gå et år på videregående skole i utlandet eller bli vertsfamilie):
www.yfu.no

AFS (gå et år på videregående skole i utlandet eller bli vertsfamilie):
www.afs.no

Ansa (organisasjon for dem som vil bli, er, eller har vært utenlandsstudent):
www.ansa.no

En side hvor du kan søke på studier i Østerrike, Sveits og Tyskland: www.studievalg.no

Praktikanter til ambassaden i Berlin:
www.norwegen.no/norsk/trainee/trainees.htm

Annonser sortert på språk fra bedrifter i Europa på jakt etter personer med språkkunnskaper:
www.toplanguagejobs.co.uk

Norske bedrifter som er medlem av Det norsk-tyske handelskammeret, har bruk for deg som kan tysk:
<http://norwegen.ahk.de/no/home/>

HISTORIE

For å finne norske sider om historien til de tysktalende områdene kan du søke direkte på hovedsiden for Wikipedia: www.no.wikipedia.org

ANDRE LENKER

Goethe-Institut
www.goethe.de/ins/no/osl/noindex.htm

Das Deutschland-Portal
www.deutschland.de

Den tyske ambassaden i Oslo
www.oslo.diplo.de

Das schweizer Portal
www.ch.ch

Swissinfo – swiss news, world wide
www.swissinfo.ch

UDs landsider om Østerrike
www.landsider.no/land/osterrike

Austria-Forum – et leksikon bare om Østerrike
<http://www.austria-lexikon.at>

Liechtenstein-Portal
<http://www.liechtenstein.li/en>

Heidi Klum er en av Tysklands mest kjente fotomodeller, og hun har sitt eget program på tysk TV: Germany's next top model. Vinneren fra 2009 heter Sara Nuru, og hun er allerede blitt storkjendis i Tyskland. Juni 2009 presenterte hun klær under Berlin Fashion Week, et årlig moteshow i Berlin. Kilde: SCANPIX

REFERANSER

Duden 4, Die Grammatik (2005). Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.

Faarlund, Jan Terje, Lie, Svein, Vannebo, Kjell Ivar (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jager, Benedikt og Raundalen, Jon (red.) (2009). *DDR – DET DET VAR. Østtysk kultur og hverdagshistorie*. Oslo: Abstrakt forlag.

Stedje, Astrid (2001). *Deutsche Sprache gestern und heute*. München: Wilhelm Fink Verlag.

Henningsen, Bernd (2005). *Norsk-tyske forbindelser gjennom hundre år. Ikke bare laks og pølser*. Berlin: Berliner Wissenschaft-Verlag.

Zettl, Erich (2001). *Deutschland in Geschichte und Gegenwart*. Ein Überblick. Ismaning: Max Hueber Verlag.

<http://no.wikipedia.org/wiki/Berlin> (23.09.07)
http://de.wikipedia.org/wiki/Liste_von_Zeitungen#Liechtenstein (03.09.07)
<http://www.afs.no/utveksling/land/GER/bo.asp> (14.08.07)
<http://www.cma.de/content/magazin/professionell-kochentraditionelle-weihnachtsessen-aus-deutschland.php> (14.08.07)
http://no.wikipedia.org/wiki/Tysk_litteratur (16.08.07)
http://de.wikipedia.org/wiki/Deutschsprachige_Literatur (01.09.07)
<http://de.wikipedia.org/wiki/Deutschland#Musik> (16.08.07)
http://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Mundarten (16.08.07)
<http://www.brasilien.de/geschichte/allgemein/dt.geschichte/index.asp> (14.08.07)
<http://www.norwegen.no/germany/> (14.08.07)
http://www.dsm.edu.uy/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=39&la (18.08.07)
<http://no.wikipedia.org/wiki/Latin-amerika> (16.08.07)
http://de.wikipedia.org/wiki/Geschichte_Deutschlands (15.08.07)
<http://de.wikipedia.org/wiki/Deutschland> (15.08.07)
http://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_Sprache#Sprachgeschichte_und_Lautwandel (15.08.07)
http://no.wikipedia.org/wiki/Tysk_spr%C3%A5k#Utbredelse (15.08.07)
<http://www.norwegen.no/germany/news/Stores+laksepolsetale.htm> (14.08.07)
<http://www.goethe.de/ins/ca/lp/prj/wlg/enindex.htm> (14.08.07)
http://de.wikipedia.org/wiki/Frauenfu%C3%9Fball_in_Deutschland (21.09.07)
<http://www.admin.uio.no/ia/uniforum/2000/uniforum10-00/06.html> (21.09.07)

Essen: EU utpeker hvert år én eller flere kulturhovedsteder. I 2010 er Essen, som representant for hele Ruhr-området, blant de utvalgte stedene. Dette ble feiret på Zeche Zollverein, et sjaktanlegg som symboliserer hele Ruhr-områdets kullindustri. Kilde: Ina Fassbender / SCANPIX

*Café Mozart ved operaen i Wien. Østerrikes hovedstad er kjent for sine tradisjonsrike kafeer.
Kilde: Bryan Reinhart / SCANPIX*

Fokus på språk – Spesialutgave 23/2010

© Fremmedspråksenteret 2010

ISBN: 978-82-8195-044-3 (trykket) 978-82-8195-045-0 (på nett)

ISSN: 1890-3622

FREMMEDSPRÅKSENTERET

www.fremmedspraksenteret.no

TYSK I VERDEN

Tysk er mer enn Nord-Europa. Visste du at tysk kan komme godt med på en reise til for eksempel Brasil, Sør-Afrika, Italia eller USA? Å lære et nytt språk kan hjelpe deg til å se og forstå verden på en ny måte. Det tyske språket åpner dørene inn til nye kulturer for deg. At tyskkunnskaper dessuten er svært etterspurt på arbeidsmarkedet, er en ekstra bonus!